

OPRACOWANIE PYTANIA

Walka o życie z perspektywy wojennej i powojennej. Omów zagadnienie na podstawie *Zdążyć przed Panem Bogiem* Hanny Krall. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

LEKTURA BAZOWA

Hanna Krall, *Zdążyć przed Panem Bogiem*

EPOKA

Literatura II wojny światowej

ŹRÓDŁO

ustna.odrabiamy.pl

ZESKANUJ TELEFONEM ALBO KLIKNIJ

Kursy maturalne

Pakiet 10 kursów do matury 2027 od Odrabiamy.pl.

Przećwicz to pytanie

Darmowy symulator matury ustnej. Ocena wg kryteriów CKE.

Posłuchaj

Darmowy kurs z opracowaniem pytań jawnych 2027.

1 O co tak naprawdę pyta komisja

Temat wymaga uchwycenia dwóch planów książki: wojennego (getto warszawskie, powstanie) i powojennego (praca Edelmana jako lekarza kardiologa). W getcie walka o życie często oznaczała walkę o godną śmierć - o to, by człowiek sam wybrał jej sposób. Po wojnie ta sama walka przybiera formę operacji ratujących serce, wyprzedzania śmierci. Krall celowo przeplata w książce oba plany, więc już sama kompozycja pokazuje ich związek.

walka o życie	W getcie oznaczała nie tylko przetrwanie, ale wybór sposobu umierania i ratowanie pojedynczych ludzi; po wojnie stała się pracą lekarza. Komisja oczekuje, że pokażesz obie te treści i ich wspólny sens.
perspektywa wojenna	Plan getta i powstania: Umschlagplatz, głód, bunkry, wyjście kanałami. Nie chodzi o wykład historyczny, lecz o to, jak Edelman rozumiał wtedy walkę.
perspektywa powojenna	Plan kardiologii: operacje serca, decyzje o ryzykownych zabiegach, pacjenci, których Edelman wspomina. Komisja sprawdzi, czy potraktowałeś ten plan jako równoprawny, nie jako dygresję.

KOMISJA CHCE USŁYSZEĆ

- ✓ Stanowisko, że walka o życie zmienia formę wraz z okolicznościami, ale w obu planach książki chodzi o odebranie śmierci władzy nad człowiekiem.
- ✓ Co najmniej dwa przykłady z planu wojennego (Umschlagplatz, powstanie jako wybór sposobu umierania) i co najmniej jeden z planu powojennego (operacje serca, zdanie o zastanianiu płomienia świeczki), z pokazaniem związku między nimi.
- ✓ Kontekst zestawiający walkę o życie Edelmana z innym jej obrazem (na przykład przetrwanie za cenę moralności u Borowskiego) i wniosek o różnych obliczach tej walki.

2 Co wziąć z lektury i jaki kontekst wybrać

Z LEKTURY BAZOWEJ

- Umschlagplatz: Edelman jako goniec szpitala wyprowadzał chorych z placu, korzystając z przepustki; musiał decydować, kogo zabrać, i patrzył na ludzi idących do wagonów. Znaczenie: walka o życie w getcie to ratowanie pojedynczych osób i ciężar wyboru, kto przeżyje.
- Powstanie jako wybór sposobu umierania: około dwustu dwudziestu bojowców z niewielką liczbą broni nie walczyło o zwycięstwo, ale o to, by nie dać się zaprowadzić na śmierć. Znaczenie: walka o życie zamienia się w walkę o godność śmierci, gdy życia uratować nie można.
- Pola Lifszyc i inne ciche wybory: dziewczyna dogoniła kolumnę, żeby pójść na śmierć z matką; lekarka w szpitalu podała dzieciom truciznę, żeby nie trafiły do wagonów. Znaczenie: w getcie decyzja o śmierci była ostatnią formą troski o człowieka.
- Wyjście kanałami i dalsze życie: Edelman z grupą bojowców wychodzi z płonącego getta kanałami na stronę aryjską i przeżywa wojnę. Znaczenie: przejście od planu wojennego do powojennego, przetrwanie jako początek nowej postaci tej samej walki.
- Sala operacyjna po wojnie: Edelman, kardiolog w Łodzi, współpracuje z chirurgiem przy ryzykownych operacjach serca i mówi, że Bóg chce zgasić świeczkę, a lekarz musi zdążyć ją osłonić. Znaczenie: tytułowa formuła spina oba plany – i w getcie, i w szpitalu chodzi o wyprzedzenie śmierci.
- Rzeczowy ton relacji (opcjonalnie): Edelman opowiada o obu planach tym samym konkretnym językiem, bez patosu, a Krall nie komentuje. Znaczenie: forma podkreśla ciągłość postawy – walka o życie jest zwykłym obowiązkiem, nie bohaterstwem.

LITERACKI

POLECANY

Dżuma, Albert Camus

Doktor Rieux walczy z zarazą bez wiary w ostateczne zwycięstwo, bo uważa leczenie za zwykłą uczciwość, a nie heroizm. To bliskie Edelmanowi rozumienie walki o życie jako codziennego obowiązku lekarza, podjętego mimo pewności, że śmierci nie da się pokonać na zawsze.

LITERACKI

Opowiadania, Tadeusz Borowski (*Proszę państwa do gazu, U nas, w Auschwitzu...*)

W obozie Borowskiego walka o przetrwanie odbywa się kosztem innych: Tadek zdobywa jedzenie z transportów, a więźniowie uczą się nie widzieć cudzej śmierci. Kontrast z Edelmanem, dla którego walka o życie zawsze dotyczy także innych ludzi, pokazuje, że przetrwanie i walka o życie w sensie etycznym to nie to samo.

HISTORYCZNY

Getto warszawskie: głód, wielka akcja likwidacyjna 1942 i powstanie 1943

Wiedza o skali wywózek do Treblinki, o głodzie i o tym, że w getcie lekarze prowadzili badania nad chorobą głodową, pokazuje, że walka o życie zaczęła się na długo przed powstaniem i przybierała formy medyczne, konspiracyjne i zbrojne. Kontekst ten wyjaśnia, dlaczego Edelman nie oddziela pracy lekarza od walki.

3 Mapa wypowiedzi

- 1 Teza: walka o życie zmienia sens wraz z okolicznościami – w getcie była walką o godność umierania, po wojnie stała się codziennym wyprzedzaniem śmierci w medycynie.
- 2 Perspektywa wojenna: ghetto i powstanie jako wybór godnej śmierci zamiast biernej zagłady.
- 3 Perspektywa powojenna: kardiologia jako kontynuacja tej samej misji – ratowanie pojedynczego ludzkiego życia.
- 4 Rola formy: rozmowa bez patosu, demitologizacja heroizmu jako świadoma postawa świadka.
- 5 Kontekst: *Dżuma* (Albert Camus) – Jean Tarrou jest przeciwnikiem przemocy i zabijania, działa na rzecz zniesienia kary śmierci, a w zadżumionym Oranie zakłada własne służby sanitarne i naraża w nich zdrowie. Zestaw te dwie perspektywy, zwykłą i graniczną, z wojenną i powojenną drogą Marka Edelmana; wniosek o różnych obliczach walki o życie.